

IFRS 13:

Måling av virkelig verdi

12. mai i år publiserte IASB International Financial Reporting Standard 13 (IFRS 13) som regulerer måling av virkelig verdi. Formålet med denne artikkelen er å gi en overordnet oversikt over den nye standarden.

Artikkelen er forfattet av:

Statsautorisert revisor
Henrik Woxholt
Partner, Deloitte Audit & Advisory

Statsautorisert revisor
Eivind Skaug
Partner, Deloitte Audit & Advisory

Statsautorisert revisor
Bjørn Gjøystdal
Manager, Deloitte Audit & Advisory

Begrepet virkelig verdi er sentralt i IFRS. Med IFRS 13 blir definisjon og veiledning for måling av virkelig verdi samordnet og samlet i en standard. Vår erfaring viser imidlertid at mye av det tankegods og de prinsippene som IFRS 13 legger til grunn for måling av virkelig verdi, allerede er lagt til grunn i praksis. Mange foretak forventes derfor ikke å oppleve vesentlige effekter i målingen av virkelig verdi som følge av IFRS 13. På enkelte områder gis det imidlertid ny veiledning som kan endre praksis for måling av virkelig verdi for en del foretak. Hva angår noteopplysninger, gir IFRS 13 betydelig økte opplysningskrav og da spesielt for ikke-finansielle eiendeler som hver periode måles til virkelig verdi.

Alle synspunkter i artikkelen står for forfatternes egen regning.

Måling og opplysninger om virkelig verdi har lenge vært et utfordrende område for regnskapsprodusenter og regnskapsbrukere. Tidligere regler om virkelig verdi var spredt mellom flere standarder, og i enkelte tilfeller var kravene noe motstridende. Arbeidet med denne standarden har vært omfattende og har pågått helt siden 2005.

IFRS 13 definerer virkelig verdi, gir ensartet veiledning for måling av virkelig verdi og stiller krav til opplysninger om måling til virkelig verdi. IFRS 13 sier ikke noe om når noe skal måles til virkelig verdi, men hvordan virkelig verdi måles og hvilken informasjon som skal gis om virkelig verdi. Eiendeler og forpliktelser som ikke innregnes til virkelig verdi, men der det gis opplysninger om virkelig verdi, omfattes også av standarden.

Kravene til måling og opplysninger om virkelig verdi i standarden gjelder alle typer transaksjoner og balanseposter som måles til virkelig verdi – både finansielle og ikke-finansielle. Standarden omfatter likevel ikke aksjebasert avlønning (IFRS 2) eller leieavtaler (IAS 17), og den omfatter heller ikke begreper som ligner virkelig verdi slik som netto realisasjonsverdi (IAS 2) og bruksverdi

(IAS 36). Når det gjelder kravene standarden stiller til *opplysninger* om virkelig verdi, så er det gjort unntak for pensjonsmidler (IAS 19), investeringer i pensjonsinretninger målt til virkelig verdi (IAS 26) eller eiendeler bokført til gjenvinnbart beløp lik virkelig verdi fratrukket salgsutgifter (IAS 36).

Bakgrunn og formål med standarden

Proessen med å utarbeide IFRS 13 kom i gang i 2005 i forbindelse med konvergeringsprosjektet mellom FASB og IASB og fikk fornyet oppmerksomhet i forbindelse med finanskrisen i 2008. Formålet med IFRS 13 er blant annet å gjøre prinsippene for måling av virkelig verdi mindre komplekse og mer konsistente – både mellom standarder i IFRS og mellom IFRS og USGAAP. Det er også et poeng å forbedre gjennomsiktigheten ved å kreve mer omfattende opplysninger om usikkerhet knyttet til måling av virkelig verdi.

Virkelig verdi – definisjon og måling

IFRS 13 definerer virkelig verdi som den prisen som kan oppnås ved å selge en eiendel eller som må betales for å overdra en forpliktelse i en normal (orderly) transaksjon mellom markedsaktører på målingstidspunktet.

Måling til virkelig verdi krever derfor at et foretak etablerer forståelse for følgende:

- den spesifikke eiendelen eller forpliktelsen som skal måles til virkelig verdi;
- for en ikke-finansiell eiendel; den maksimale utnyttelse av eiendelen og om den skal brukes alene eller sammen med andre eiendeler eller forpliktelser;
- de forutsetninger som markedsaktører vil legge til grunn ved prising av en slik eiendel eller forpliktelse;
- det primære markedet eller det mest fordelaktige markedet hvor en slik hypotetisk transaksjon vil finne sted, og
- verdsettelsesmetoder.

Standardens definisjon av virkelig verdi klargjør at virkelig verdi er en utgangspris (exit price), det vil si den prisen som forventes å bli mottatt ved salg av en eiendel eller som betales ved overdragelse av en forpliktelse. Det kan være noe annet enn en inngangspris som er den prisen som må betales for å kjøpe en eiendel eller kreves mottatt for å påta seg en forpliktelse. I BC (basis for conclusions) uttaler IASB at selv om det eksisterer prinsipielle forskjeller mellom inngangspris og utgangspris, så vil størrelsen på virkelig verdi i de fleste tilfeller være lik under begge alternativer. Ved å ta utgangspunkt i en utgangspris unngår man foretaksspesifikke faktorer og fjerner dessuten forskjellen fra definisjonen i USGAAP.

Med markedsaktører menes aktører som er uavhengige av hverandre, opplyste og velinformerte både med hensyn til transaksjonen

Regnskap

og den underliggende eiendelen eller forpliktelsen, samt at aktørene både er i stand til og villige til å være part i transaksjonen.

Det primære (eller mest fordelaktige) markedet (principal (or most advantageous) market)

Måling av virkelig verdi forutsetter at transaksjonen finner sted enten i det primære markedet for eiendelen eller forpliktelsen, eller i fravær av et slikt primærmarked, det mest fordelaktige markedet.

Det primære markedet er det markedet med størst volum og mest aktivitet knyttet til den aktuelle eiendelen eller forpliktelsen. I fravær av bevis på det motsatte, forutsettes det at det markedet der foretaket normalt inngår transaksjoner med slike eiendeler eller forpliktelser, også er det primære markedet. Det skal defineres et primærmarked for hver enhet som skal måles til virkelig verdi.

Det mest fordelaktige markedet er det markedet som maksimerer beløpet en eiendel kan selges for eller minimerer beløpet en forpliktelse kan overdras for, etter at det er tatt hensyn til transaksjonskostnader og transportkostnader.

Ved vurdering av markedene forventes det at foretaket legger til grunn den informasjonen som er rimelig tilgjengelig for markedsaktørene.

Det primære markedet kan være forskjellig fra det markedet hvor foretaket selv ønsker å inngå transaksjonen. Selv om prisen på en eiendel kan antas å være høyere i det mest fordelaktige markedet for eiendelen, skal prisen i det primære markedet benyttes.

For å kunne bruke prisen i det primære markedet til å fastsette virkelig verdi må et foretak ha tilgang til det primære markedet på måletidspunktet. Det er imidlertid ikke et krav om at foretaket har til hensikt eller mulighet til å kjøpe eller selge på måletidspunktet. Hvis det eksisterer restriksjoner for kjøp eller salg av eiendelen eller forpliktelsen, vil dette bli reflektert i målingen av virkelig verdi.

Måling av virkelig verdi skal baseres på markedstilstanden som gjelder på tidspunktet for måling, uavhengig av om prisen er direkte observerbar eller estimeres ved hjelp av verdsettelsesmetoder. Virkelig verdi er med andre ord en hypotetisk pris basert på en forutsetning om at transaksjonen skjer på måletidspunktet og basert på de forut-

setninger som en verdimaksimerende markedsaktør ville lagt til grunn. Prisen skal for eksempel justeres for transportkostnader forutsatt at lokasjon er en aktuell faktor slik det eksempelvis kan være for enkelte råvarer. Prisen skal ikke justeres for transaksjonskostnader, hvilket er begrunnet med at transaksjonskostnader er transaksjonsspesifikke og ikke spesifikke for den enkelte eiendelen eller forpliktelsen.

Måling og maksimal utnyttelse av ikke-finansielle eiendeler

For virkelig verdi-måling av ikke-finansielle eiendeler forutsettes en situasjon der en markedsaktør utnytter eiendelen maksimalt. Ved vurdering av maksimal utnyttelse skal eventuelle fysiske, legale eller økonomiske hindringer i bruken av eiendelen som er relevante for andre markedsaktører tas i betraktning. Dersom et foretak velger ikke å utnytte eiendelen maksimalt, skal virkelig verdi likevel baseres på maksimal utnyttelse. Det skal i så fall opplyses om at eiendelen ikke utnyttes maksimalt.

Måling av virkelig verdi skal ta i betraktning om eiendelen utnyttes maksimalt alene eller sammen med andre eiendeler eller forpliktelser, for eksempel som del av en virksomhet. Maksimal utnyttelse vil som oftest være foretakets nåværende bruk av eiendelen. Hvis maksimal utnyttelse forutsetter bruk sammen med andre eiendeler eller forpliktelser, skal virkelig verdi måles slik. Bakgrunnen for dette er en forutsetning om at en markedsaktør allerede er i besittelse av de komplementære eiendeler eller forpliktelser.

Måling av forpliktelser og egne egenkapitalinstrumenter

Måling av virkelig verdi av forpliktelser og egne egenkapitalinstrumenter skal etter IFRS 13 gjøres under forutsetning av at disse overdras på måletidspunktet, og at de deretter forblir utestående samtidig som den overtagende pålegges å oppfylle forpliktelsen eller overta de rettigheter og forpliktelser som er knyttet til instrumentet.

Standarden etablerer et hierarki for måling av virkelig verdi av forpliktelser og egne egenkapitalinstrumenter. Dersom noterte markedspriser for overføring av gjelden eller egenkapitalinstrumentet ikke er tilgjengelig, men forpliktelsen eller egenkapitalinstrumentet er en eiendel for andre markedsaktører, skal målingen av virkelig verdi baseres på verdsettelsen av denne eiendelen. Hvis heller ikke slike priser er observerbare, skal det benyttes en relevant verdsettelsesmetode.

Ved måling av virkelig verdi av forpliktelser skal en ta i betraktning misligholdrisiko (non-performance risk), herunder foretakets egen kredittisiko. Denne forutsettes lik før og etter transaksjonen.

Verdsettelsesmetoder

Med et velfungerende marked vil det ofte være relativt enkelt å bestemme virkelig verdi. I tilfeller der slik markedsinformasjon ikke er tilgjengelig, beskriver IFRS 13 tre ulike typer verdsettelsesmetoder:

- *Markedstilnærming*: utnytte priser og annen relevant markedsinformasjon om sammenlignbare eiendeler, forpliktelser eller egenkapitalinstrumenter.
- *Inntekstilnærming*: diskontere fremtidige inntekter eller kontantstrømmer.
- *Kostnadstilnærming*: anslå en verdi som reflekterer kostnaden ved å gjenanskaffe en eiendel.

Ved måling av virkelig verdi skal det alltid tilstrebtes å maksimere bruk av relevante observerbare input, og minimere bruk av ikke-observerbare input.

Vurderingsenhet (unit of account)

Vurderingsenhet er utenfor virkeområdet til IFRS 13, og hovedregelen er at det er den enkelte standard som definerer vurderingsenhet om ikke annet fremgår eksplisitt av IFRS 13. Det må derfor søkes i relevante standarder etter veiledning til hva som er vurderingsenhet, men kravene til måling av virkelig verdi og opplysninger om virkelig verdi i IFRS 13 vil gjelde fullt ut for den spesifikke eiendelen eller forpliktelsen.

Standarden tillater under visse vilkår at det tas hensyn til premier og rabatter i målingen av virkelig verdi, forutsatt at disse er konsistente med vurderingsenheten for eiendelen eller forpliktelsen. Dette betyr at det kan tas hensyn til premier og rabatter relatert til forhold ved selve eiendelen eller forpliktelsen, slik som for eksempel kontrollpremie ved virkelig verdi-måling av en kontrollerende eierinteresse. Det kan ikke tas hensyn til premier og rabatter relatert til foretakets eierskap, som for eksempel likviditetsrabatt som følge av størrelsen på verdipapirbeholdningen i forhold til likviditeten i markedet for verdipapiret.

Måling av virkelig verdi skal være spesifikk for den aktuelle eiendelen eller forpliktelsen og skal derfor bare ta i betraktning de egenskapene ved eiendelen eller forpliktelsen som andre markedsaktører vil ta i betraktning ved vurdering av virkelig

KURS

Oslo, høsten 2011

Konsernregnskap

> 17. – 18. oktober, Oslo

Regnskapsanalyse

> 19. oktober, Oslo

Fusjon og Fisjon

> 2. – 3. november, Oslo

Helhetlig regnskapsforståelse

> 14. november, Oslo

IFRS

> 16. – 17. november, Oslo

Grunnleggende årsoppgjør

> 16. – 17. november, Oslo

Avansert årsoppgjør

> 22. – 23. november, Oslo

Oppfyller
kravene til
**OBLIGATORISK
ETTERUDANNING**
for revisorer og
regnskapsførere

Kursene Konsernregnskap og Fusjon og Fisjon er et samarbeid mellom
Den norske Revisorforening og KAN Econa AS

revisorforeningen • no

www.kan.no

econa
kan

Regnskap

verdi. Foretaksspesifikke forhold skal ikke inngå i måling av virkelig verdi.

Måling av virkelig verdi ved førstegangsinnregning

Det kan i visse tilfeller oppstå differanse mellom virkelig verdi og transaksjonsprisen. Hvis det oppstår slik differanse, skal det bokføres en inntekt eller kostnad i foretakets oppstilling av totalresultat ved førstegangsinnregning – med mindre en annen standard angir alternativ behandling. For finansielle eiendeler og forpliktelser er slike effekter ved førstegangsinnregning regulert i både IFRS 9 og IAS 39.

Hvis virkelig verdi er fastsatt å være lik transaksjonsprisen, må en verdsettelsesmodell hvor det benyttes ikke-observerbar input kalibreres slik at virkelig verdi basert på henholdsvis modell- og transaksjonspris blir lik. På den måten sikres at fremtidige verdiendringer utelukkende reflekterer forhold som oppstod etter førstegangsinnregning.

Normal (orderly) transaksjon

Måling av virkelig verdi er basert på at det gjennomføres en hypotetisk transaksjon, og det forutsettes at denne transaksjonen er normal i den forstand at den er forbedret, markedsført og gjennomført slik det er vanlig for tilsvarende eiendeler og forpliktelser under normale markedsforhold.

Ved fastsettelse av virkelig verdi skal det tas utgangspunkt i en slik normal transaksjon. Standarden angir enkelte forhold som kan indikere at en transaksjon ikke kan anses som normal, for eksempel at salget er gjennomført så raskt at det ikke har vært mulig å markedsføre det tilstrekkelig og kontakte alle aktuelle kjøpere, at selger er nær konkurs eller gjeldsforhandlinger, at selger er tvunget til å selge for å tilfredsstille legale eller andre myndighetsbestemte krav, eller at transaksjonsprisen avviker vesentlig fra nylig gjennomførte transaksjoner for samme eiendeler eller forpliktelser.

Å avgjøre om en transaksjon er normal krever skjønn, og dette er særlig vanskelig dersom markedet ikke kan anses å være aktivt. Standarden foreskriver en grundigere evaluering av transaksjonsprisen i situasjoner hvor for eksempel transaksjonsvolumet i markedet er vesentlig redusert sammenlignet med tidligere. Dersom transaksjonsprisen ikke kan anses å være virkelig verdi, kan en justering av transaksjonsprisen være nødvendig. IFRS 13 foreskriver ikke direkte hvordan slike justeringer

skal skje, men henviser til å bruke en relevant verdsettelsesmetode og justere for aktuelle risikoer. Merk at foretakets intensjon om bruken av en eiendel eller forpliktelse ikke skal tas med i betraktning ved vurdering av virkelig verdi.

Foretak skal ta i betraktning den informasjonen som er rimelig tilgjengelig i vurderingen av om transaksjonen er normal.

Noter

Opplysninger som kreves om virkelig verdi måling etter IFRS 13 er langt på vei tilsvarende tidligere krav etter IFRS 7. IFRS 13 utvider likevel kravene om opplysninger til også å gjelde alle ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser som omfattes av IFRS 13. IFRS 13 krever også utvidede opplysninger for eiendeler og forpliktelser kategorisert i nivå 3. Blant annet kreves det kvantitative opplysninger om ikke-observerbare data og forutsetninger som er brukt, en beskrivelse av anvendt verdsettelsesmetode og en drøfting av den virkelige verdien sensitivitet knyttet til endringer i ikke-observerbare data.

I tillegg er det innført et skille mellom virkelig verdi-målinger som gjennomføres periodisk (recurring) og de som ikke gjennomføres periodisk (non-recurring), definert slik:

- Periodisk virkelig verdi-måling: målinger som andre standarder krever eller tillater i oppstilling over finansiell stilling ved slutten av hver regnskapsperiode.
- Ikke-periodisk virkelig verdi-måling: målinger som andre standarder krever eller tillater i oppstilling over finansiell stilling under gitte forutsetninger.

Verdivurderingshierarkiet

IFRS 13 krever en rekke kvantitative og kvalitative noteopplysninger ved bruk av

virkelig verdi. Verdivurderingshierarkiet som blir brukt i IFRS 13 er det samme som vi kjenner fra IFRS 7, men som nå også vil måtte benyttes for ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser:

Nivå 1: Input består av noterte markedspriser (ikke justerte) i aktive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser, som foretaket har tilgang til på målingstidspunktet.

Nivå 2: Input er andre indikatorer enn noterte markedspriser eller de som blir omfattet av nivå 1, men som kan observeres direkte eller indirekte.

Nivå 3: Input er basert på ikke-observerbar informasjon.

Måling av virkelig verdi skal kategoriseres innenfor det laveste nivået hvor det er hentet informasjonen som har vært vesentlig for målingen av virkelig verdi. En eiendel eller en forpliktelse plasseres i sin helhet på ett nivå i hierarkiet uten å bli splittet.

Avslutning

IFRS 13 gjelder for regnskapsår som begynner 1. januar 2013 eller senere. Tidlig anvendelse er tillatt. Ved tidlig anvendelse må det opplyses i note om dette. Standarden skal anvendes prospektivt fra starten av regnskapsåret standarden først anvendes. Det er ikke krav om sammenlignbar noteinformasjon for perioder før førstegangs anvendelse av standarden.

Standarden er i skrivende stund ikke EU-godkjent.

Kilder

International Financial Reporting Standard 13
IFRS 13 Basis for conclusions

TRANSAKSJONSPRIS: Det kan i visse tilfeller oppstå differanse mellom virkelig verdi og transaksjonsprisen.